

11. Hodnocení výsledků vzdělávacího procesu ve školní tělesné výchově

Mgr. Jiří Sliacky, Ph.D.

Katedra tělesné výchovy a společenských věd (EDUC)

Žáci nechodí do školy, aby byli hodnoceni. Žáci jsou hodnoceni, aby v chození do školy viděli smysl.

Klíčové pojmy

- školní hodnocení
- metody diagnostikování
- cíle
- formativní hodnocení
- kriteriální hodnocení
- zpětná vazba
- klasifikace

Dimenze hodnocení

- hodnocení je přirozenou a nedílnou součástí každé lidské činnosti, včetně činnosti edukační
- specifičnost školního hodnocení spočívá v jeho systematickosti, předmětu hodnocení (co hodnotíme) i jeho načasování (hodnotíme nejen výsledek, ale i proces)
- hodnocení konkrétního učitele má úzkou souvislost s jeho pojetím výuky
- hodnocení je přítomno nejen v činnosti učitele, ale i v činnosti žáka

Hodnocení a vztah učitel – žák

- hodnocení je významným faktorem, který vytváří a ovlivňuje vztah mezi učitelem a jeho žáky a zároveň je významně samo zpětně ovlivňováno kvalitou tohoto vztahu
- tento vztah je formován také učitelovým očekáváním
- v rámci tohoto očekávání mohou hodnocení zatížit tzv. sebesplňující předpovědi
  - Pygmalion-efekt
  - Golem-efekt

Co a jak v tělesné výchově vlastně hodnotíme?

Předmět hodnocení v TV

- rozvoj tělesných, pohybových a funkčních schopností žáků, zejména úroveň tělesné zdatnosti a pohybové výkonnosti s ohledem na individuální předpoklady žáka
- úroveň osvojení si pohybových dovedností a teoretických vědomostí
- vztah žáka k pohybovým aktivitám a jeho sociální chování v kolektivu v rámci výuky

Metody diagnostikování v TV

- vstupní, průběžná a výstupní diagnostika
- **tělesný rozvoj** – zjišťování úrovně základních antropometrických ukazatelů (výška, váha, BMI...)
- **rozvoj motorické výkonnosti** – motorické testy (skok do dálky z místa, leh – sed opakovaně, člunkový běh, Cooperův test...)
- **funkční rozvoj** – v rámci pohybových aktivit zapojení diagnostických prostředků jako např. měřiče tepové frekvence
- **pohybové dovednosti** – odborné posuzování s využitím kritérií a hodnotících (posuzovacích) škál, využívání testů speciální pohybové výkonnosti (např. běh na 60 m, skok do dálky, střelba na koš, odbíjení obouruč zdola o stěnu...)

Metody diagnostikování v TV

- **vědomosti** – pozorování a posuzování reálného používání vědomostí v samotné tělovýchovné praxi (např. odborné terminologie, terminologie her a cvičení...), rozhovor, problémové úkoly, případně vědomostními testy
- **vztah k pohybovým aktivitám a sociální projevy** (chování) – pozorování při samotné činnosti (angažovanost, aktivita, snaha, samostatnost, tvořivost, spolupráce s ostatními, naplňování zásad fair-play), případně přihlédnutí k docházce a naplňování formálních požadavků (převlečení, přezutí, bezpečnost)

Jak mám k hodnocení přistoupit, aby moje hodnocení ukazovalo
žákům cestu?

Význam cíle pro hodnocení

Pouze explicitně formulovaný cíl pomáhá učiteli zajistit soulad mezi tím co vyučuje a tím co hodnotí!

Žák ovládá akrobatický prvek stoj na rukou.

Žák technicky správně předvede stoj na rukou se záchranou.

Vybrané aspekty hodnocení

- hodnocení z pohledu cíle
  - prediktivní hodnocení (vstupní hodnocení aktuálního stavu, na jehož základě jsou predikovány možnosti dalšího rozvoje)
  - formativní hodnocení (průběžné hodnocení aktuálního stavu, na jehož základě je odvozováno, co a jak je potřeba udělat dále)
  - sumativní hodnocení (závěrečné hodnocení, bilancování průběhu vzdělávacího procesu, naplnění vytýčených cílů)
- hodnocení z pohledu vztahové normy
  - sociálně normované hodnocení (porovnávání výkonů žáka s výkony ostatních žáků)
  - individuálně normované hodnocení (výkon žáka je porovnáván jen s jeho vlastními předchozími výkony)

Vybrané aspekty hodnocení

- hodnocení z pohledu hodnotící normy
  - normativní hodnocení – hodnocení relativního výkonu (výkon žáka je porovnán s nějakou vzorovou formou, jako např. výkony ostatních žáků, tabulkové hodnoty...)
  - kriteriální hodnocení – hodnocení absolutního výkonu (výkon žáka je srovnáván výhradně s předem jasně definovanými hodnotícími kritérii)
- hodnocení podle zdroje informací
  - učitelovo hodnocení
  - vrstevnické hodnocení
  - sebehodnocení

Formativní hodnocení (aspekt kvalitativní)

- hodnocení není cíl, ale cesta učením
- klíčová úloha hodnocení spočívá ve zpětnovazební informaci pro samotného žáka
- žák tedy musí hodnocení správně rozumět a musí obdržet všechny potřebné informace, aby jeho prostřednictvím dokázal sám zlepšovat svou práci
- musí se proto dozvědět minimálně dvě klíčové informace
  - v čem je jeho práce vyhovující či nevyhovující (kvalitativní složka)
  - do jaké míry je jeho práce vyhovující (kvantitativní složka)
- např. známky (klasifikační stupně) postrádají samy o sobě složku kvalitativní
- je proto důležité uvědomovat si omezení, která jednotlivé formy hodnocení mají (jaké funkce ze své podstaty mohou a jaké nemohou naplňovat) a optimálně je vyvažovat

Kriteriální hodnocení

- kritérium – měřítko, kterým porovnáваме kvalitu provedení úkolu
- hodnotící kritéria vycházejí ze stanovených vzdělávacích cílů
- sdělit žákům hodnotící kritéria je tedy stejně důležité, jako jim sdělit samotný cíl
- každé kritérium je vlastně vyjádřením určité polarity (např. zpevnění těla – zpevněné vs. nezpevněné)
- pro lepší uchopení je tak potřeba kritérium vybavit určitými indikátory, podle kterých je možné posoudit naplnění či nenaplnění kritéria, a v případě nenaplnění z nich vyplyne i postup nápravy
- kritéria tak dávají nejen strukturu samotnému hodnocení, ale pomáhají zaměřit pozornost žáků na klíčové prvky prováděné činnosti
- nejčastější a nejjednodušší formou kriteriálního hodnocení jsou tzv. checklisty, se slabými místy „checklistů“ se vypořádávají sady kritérií (tzv. rubrics)

Kriteriální hodnocení

Žák technicky správně předvede stoj na rukou se záchranou.

Kritéria jako „checklisty“

- ✓ aktivní využití švihové nohy
- ✓ pohyb nohou zastaven o oporu
- ✓ zpevnění těla
  - ✓ bederní oblast bez nadměrného prohnutí
  - ✓ ruce vytaženy z ramen, lokty prople
  - ✓ hlava není zakloněna ani předkloněna

Kritéria jako sady s indikátory

- **vynikající provedení** – přechod do stoje je plynulý s aktivním využitím švihové nohy, pohyb je zastaven po kontaktu s oporou, tělo je komplexně zpevněné, bedra bez prohnutí, ruce vytaženy z ramen, hlava v prodloužení trupu
- **velmi dobré provedení** – přechod do stoje je plynulý s aktivním využitím švihové nohy, pohyb je zastaven po kontaktu s oporou, tělo je zpevněné, ale jsou patrné nedokonalosti, zvláště prohnutí v bederní oblasti, nebo zatažená ramena, či zakloněná, předkloněná hlava
- **slabé provedení** – přechod do stoje není plynulý, je potřeba opakování, švihová noha je minimálně využívána, po kontaktu s oporou je tendence přepadávat, tělo nezpevněné, objevují se výrazné chyby především v prohnutí beder, zatažení ramen a záklonu či předklonu hlavy

Zpětná vazba

- informace, vyložená zpětným pohledem na činnost s cílem ji zlepšit
- zpětná vazba tedy musí být informativní (a to především na úrovni žáka) a odpovídat stanoveným cílům
- zpětná vazba je založena na faktech, které lze vypožorovat
- zpětnou vazbu podáváme nejen k výsledku, ale také k procesu (práci) a nejen po skončení činnosti, ale i v jejím průběhu
- zpětná vazba používá popisný jazyk, nikoliv posuzovací

Jak vybrat tu nejefektivnější formu pro hodnocení mých žáků?

Klasifikace v TV

- klasifikovat či neklasifikovat? – není otázka postoje učitele, pravidla pro hodnocení v předmětech jsou na škole stanovena v ŠVP a pro vyučujícího daného předmětu jsou tudíž závazná (včetně minimálního počtu známek za pololetí pro uzavření klasifikace)
- pravidla pro hodnocení obvykle stanovují minimální požadavky, nad rámec těchto požadavků může s hodnocení učitel nakládat podle vlastního uvážení a dotvářet tak edukační realitu svého předmětu podle svého pedagogického přesvědčení
- klasifikaci se tedy ve většině případů nevyhneme, je ale důležité doplňovat ji i o kvalitativní složku
- pro stanovení klasifikačních stupňů u pohybových dovedností lze využít princip hodnotících sad kritérií s indikátory

Doporučení k hodnocení v TV

- minimalizovat srovnávání žáků mezi sebou
- ocenit to, co se žákovi povedlo, snahu, nasazení...
- v případě negativního hodnocení se snažit povzbudit
- afektivní cíle raději neklasifikovat (stejně jako kázeňské problémy by neměly být zohledňovány v klasifikaci)
- zohledňovat specifika ve vývoji a rozvoji jednotlivých žáků (nejde jen o oficiální doporučení ŠPZ, ale i o skutečné zohlednění toho, na co žák reálně má a na co již nikoliv)

Použité zdroje

FIALOVÁ, Ludmila. *Aktuální témata didaktiky: školní tělesná výchova*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1854-8.

KOLÁŘ, Zdeněk a ŠIKULOVÁ, Renata. *Hodnocení žáků*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0885-x.

RYCHTECKÝ, Antonín a Ludmila FIALOVÁ. *Didaktika školní tělesné výchovy*. 2. přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-659-7.

STARÝ, Karel a Veronika LAUFKOVÁ. *Formativní hodnocení ve výuce*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1001-6.